

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Майя НІКОЛАЄВА

» *Сергій* 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Південь України в загальнодержавній та загальносвітовій історії і культурі

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 035 Філологія

Спеціалізації

035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька
035.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська
035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька

Освітньо-професійні програми:

«Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»
«Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька»
«Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська»
«Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька»

Робоча програма навчальної дисципліни «Південь України в загальнодержавній та загальносвітовій історії і культурі». – Одеса: ОНУ, 2023. – 17 с.

Розробник: Гончарук Т. Г., д.і.н., професор кафедри історії України, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № 1 від "28" серпня 2023, р.

Завідувач кафедри Олена БАЧИНСЬКА
(підпис)

Погоджено із гарантом ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

 Наталя БІГУНОВА

Погоджено із гарантом ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька»

 Інесса АЗАРОВА

Погоджено із гарантом ОПП «Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська»

 Олена ГРИГОРОВИЧ

Погоджено із гарантом ОПП «Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька»

 Мальвіна МАРІНАШВІЛІ

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії і філософії
Протокол № 1 від 31 серпня 2023 р.

Голова НМК Галина ЛЕВЧЕНКО

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки Спеціальність: 035 Філологія Спеціалізації: 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька 035.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)	<i>Вибіркова</i>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
		20 год.	6 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		10 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	80 год.
Форма підсумкового контролю: <i>Залік</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Історія Південної України: загальнодержавний та загальноосвітній контекст» сформувати уявлення про історичний розвиток півдня України протягом століть (з давніх часів до початку XXI ст.) невідривно від історичного розвитку всієї України та світу.

Завдання дисципліни:

- опрацювання джерельної бази та історіографії з даної дисципліни;
- аналіз основних віх в історії розвитку південноукраїнських земель;
- з'ясування основних тенденцій історичного та культурного розвитку півдня України;
- дослідження еволюції соціально-економічних, суспільно-політичних та культурних процесів на території півдня України.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

Інтегральної:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, перекладу) та методики навчання іноземних мов у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної й педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальних (ЗК):

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН02. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН04. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

ПРН05. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати :

- необхідний комплекс джерел та історіографічний доробок з проблематики курсу;
- основні та актуальні проблеми тематики даного курсу;
- важливі дати та події пов'язані з політичною та соціальною історією України;
- основні напрями розвитку культури в різний історичний період;
- найвидатніші персоналії, які визначали хід історичних подій в Україні та зробили внесок у розвиток культури.

вміти :

- узагальнювати фактичний матеріал, набутий під час лекцій та самостійно опрацьованої літератури до курсу;

- проаналізувати важливі суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні явища минулого України;
- пояснювати вплив окремих чинників на ці процеси;
- науково пояснювати еволюційні процеси в соціально-економічному та культурному житті України;
- творчо осмислювати відповідний матеріал і робити висновки із вивченої тематики.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Південноукраїнські землі від часів Кам'яної доби до першої половини XIX ст.

Тема 1: Південна Україна за часів первісного ладу та перших цивілізацій.

Палеоліт та мезоліт на українських теренах. Трипільська та Усатівська археологічні культури. Кіммерійці та скіфи на теренах Південної України. Культура Скіфів. Початки давньогрецької колонізації Північного Причорномор'я. Борисфеніда. Давньогрецькі міста-держави у гирлах Дніпра та Дністра: Ольвія, Тіра, Ніконій. Давньогрецька колонізація Кримського півострова. Херсонес-Таврійський. Культура давньогрецьких міст-держав. Боспорське царство. Понтійська держава Мітрідата VI Євпатора. Держава Сарматів на теренах Північного Причорномор'я. Готи та Гуни на теренах Північного Причорномор'я. Південь України, як ланка «Великого переселення народів»

Тема 2: Південна Україна за доби Київської держави та Руського королівства.

«Руське море». Чорноморські походи київських князів IX – XI ст. Олешня – давньоруська факторія в гирлі Дніпра. Вплив Київської держави на Крим. Племені союзи Уличів та Тиверців: питання розселення. Тмутараканське князівство: територія, ймовірний склад населення та політична історія. Кочові племена Північного Причорномор'я: печеніги, торки, половці. Стосунки Київського, Чернігівського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств з половцями та іншими мешканцями причорноморських степів. Просування Галицького та Галицько-Волинського князівств до Чорного моря. Іван Берладник. «Бродники» та «берладники». Вплив монгольської навали на ситуацію у Причорномор'ї.

Тема 3. Південь України у XIII – XV ст.

Землі Південної України у складі Золотої орди. Італійська колонізація Північного Причорномор'я у XIII – XV ст. Середньовічні Кафа та Монкастро. Князівство Феодоро: склад населення та політична історія. Русько-литовська держава у XIV ст. Перемога Ольгерда під Синіми водами 1362 р. та її значення. Формування земель Поділля в XIV ст. та роль у цьому процесі братів Коріатовичів. Князь Вітовт. Русько-литовська держава на берегах Чорного моря: Кочубів (Одеса), Чорнігород, Дашев (Очаків) у XV ст. Просування Молдавського князівства в землі українського Подунав'я: Білгород, Кілія. Створення Кримського ханства. Гаджи I Гірай. Вхідження Північного Причорномор'я під владу Османської імперії в кінці XV ст. Менглі-Гірай.

Тема 4: Південна Україна за часів Козацької доби.

Кримське ханство під зверхністю Османської імперії у XVI – XVII ст. Виникнення українського козацтва та його категорії до середини XVII ст. Походи відомих козацьких ватажків XVI – першій половині XVII ст. в причорноморські землі: С.Наливайко, П.Сагайдачний, І.Сулима та ін. Спроби українсько-татарських союзів за часів гетьманів М. Дорошенка та Б. Хмельницького. Боротьба козаків проти турків і татар у другій половині XVII ст. Походи І.Сірка та С.Палія. «Ханський гетьман» України Петрик Іваненко. «Ханська Україна» в кінці XVII – XVIII ст. Запорозька Січ у XVIII ст. Олешківська та Кам'янецька Січи. Нова Січ. Колонізація «Земель війська Запорозького». Козацькі зимівники. Останній кошовий Січи П. Калнишевський. Кримське ханство у XVIII ст. та його ліквідація. Останній хан Шагин-Гірей. Задунайська Січ. Створення козацьких військ після 1775 р.: Чорноморське, Бузьке та Катеринославське козацькі війська.

Тема 5: Південна Україна в кінці XVIII – першій половині XIX ст.

Російсько-турецькі війни 1768 – 1774 рр., 1787 – 1791 рр., 1806 – 1812 рр. та приєднання Південної України під владу Російської імперії. Економічний розвиток краю в першій половині XIX ст. Колонізація поміщицька, іноземна, військова. Розвиток міст та зовнішньої торгівлі. Економічний розвиток Одеси в першій половині XIX ст. Одеське порто-франко 1819 – 1859 рр. Зв'язок Одеси з європейською та світовою економікою. Керівники Південної України першої половини XIX ст.: А.Е. Рішельє, О. Ланжерон, М. Воронцов. Події Східної (Кримської) війни 1853 – 1856 рр. на півдні України: обстріл Одеси 1854 р., воєнні дії в Криму та оборона Севастополя 1854 – 1856 рр. Культура південноукраїнських земель дореформеної доби: народна творчість, література, театр, музика, образотворче мистецтво. Розвиток освіти. Рішельєвський ліцей. Український культурницький рух. Місце півдня України в історії визволення грецького та болгарського народів.

Змістовий модуль 2. Південь України у другій половині XIX – на початку XXI ст.

Тема 6: Південна Україна у другій половині XIX – на початку XX ст.

Соціально-економічні зрушення на півдні України в другій половині XIX ст. Зростання кам'яновугільної (Донбас) та металургійної (Кривбас) промисловості. РТПіТ («Російське товариство пароплавства і торгівлі»). Поширення залізничного та пароплавного сполучення. Зміни благоустрою міст краю (водопостачання, освітлення, трамвайне сполучення, телефонний та телеграфний зв'язок та ін.). Залучення іноземних капіталів.

Запровадження місцевого самоврядування на півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст. Діяльність земств і дум. Міські голови Одеси: М. Новосельський, Г. Маразлі, П.Зелений.

Соціально-економічні та національні рухи на землях Південної України в другій половині XIX ст. Народницький рух. «Південноросійський Союз робітників» 1875 – 1876 рр. Український національний рух: Одеська громада другої половини 1870-х – 1890-х рр. Кримськотатарське національне відродження.

Розвиток науки та культури на Півдні України в другій половині XIX ст. Заснування та розвиток Одеського (Новоросійського) університету в другій половині XIX – на початку XX ст. Розвиток культури формування архітектурного ансамблю міст півдня України.

Тема 7: Південна Україна на початку XX ст.

Економічне становище. Розвиток важкої промисловості. Становище у сільському-господарстві. Стан господарств колишніх іноземних колоністів. Розвиток транспорту та зв'язку: залізничне та пароплавне сполучення, міський транспорт. Розвиток міст: архітектура та благоустрій. Видатні архітектори півдня України початку XX ст.

Посилення соціальної напруги на початку XX ст. Плив українських та загальноімперських політичних партій. Події революції 1905 – 1907 рр. в краї. Повстання на панцернику «Потьомкін». Севастопольське повстання під проводом П. Шмідта. Піднесення українського національного руху. «Просвіти». Українське книгодрукування. Діячі одеської «Просвіти».

Розвиток освіти. Одеський (Новоросійський) університет на початку XX ст. Інші заклади освіти на півдні України: Одеська консерваторія, художня школа, Вищі жіночі курси, казенні та приватні гімназії тощо. Розвиток науки. Медицина та біологія. Видатні вчені на півдні України початку XX ст. Мистецтво. Видатні художники краю. Розвиток музики та театру.

Тема 8: Південна Україна в 1914 – 1939 рр.

Вплив подій Першої світової війни на край. Українська національна революція у південноукраїнських землях. Перебування у складі УНР та держави П.Скоропадського. Хвилі більшовицького терору під час визвольних змагань. Антанта та отаманщина на півдні України. Білогвардійський рух А.Денікіна та

Край у 1920-х рр. Економічний розвиток доби НЕПу. Розвиток української та кримськотатарської культур за часів «коренізації». Розвиток театру та кіно. Одеська кінофабрика та її діячі.

Радянська форсована індустріалізація. Згортання НЕПу та розкуркулення. Колективізація та Голодомор 1932 – 1933 рр. Репресії 1920-х-1930-х рр. Репресії за національними ознаками (щодо українських, кримськотатарських, польських, німецьких та ін. діячів).

Тема 9: Південноукраїнські землі у 1939 – 1991 рр.

Події Другої світової війни. Воєнні дії 1941 – 1942 рр. Оборона Одеси. Оборона Севастополя. Провал радянської Керченської наступальної операції 1942 р. Німецький та румунський окупаційні режими. «Трансністрія». Події Голокосту на півдні України. Рух опору: радянські підпільники, підпілля ОУН. Воєнні дії 1944 р. Наступальні операції радянських військ. Депортація кримськотатарського, німецького та грецького населення краю. Край у повоєнні часи. Репресії. Голодомор 1946 – 1947 рр.

Друга половина 1950-х – перша половина 1980-х рр.: Хрущовська «Відлига» та брежнєвський «Застій». Функціонування морського транспорту: ЧМП. Житлове будівництво та зміни архітектурного вигляду міст. Посилення урбанізації. Шістдесятництво та дисидентський рух на півдні України. Правозахисники.

Вплив горбачовської «Перебудови» на становище краю, піднесення громадського та національного руху. Створення Народного руху України та його осередків на півдні України.

Тема 10. Південь України в роки Незалежності.

Соціально-економічне становище. Зміни в економічній структурі краю. Торговельні зв'язки Незалежної України з країнами світу через південні порти.

Культурний розвиток краю. Національне відродження. Західний та московський культурні впливи. Національно-культурні товариства в краї й зокрема в Одесі.

Політичне життя. Діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування. Організація сепаратистських рухів в Криму у 1990-х рр. й у 2000-х – 2010-х рр. по всьому краю.

Південь України в умовах російської військової агресії. Анексія Криму та його доля під окупацією. Вторгнення 2022 р. Доля Херсонської та Запорізької областей.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усьо-го	у тому числі					Усьо-го	у тому числі				
		л	п/с	лаб	Інд	ср		л	п/с	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Змістовий модуль 1. Південноукраїнські землі від часів Кам'яної доби до першої половини XIX ст.</i>												
Тема 1: Південна Україна за часів первісного ладу та перших цивілізацій.	8	2				6	8					8
Тема 2: Південна Україна за доби Київської держави та Руського королівства.	10	2	2			6	8					8
Тема 3. Південь України у XIII – XV ст.	8	2				6	8					8

Тема 4: Південна Україна за часів Козацької доби.	10	2	2			6	12	2	2			8
Тема 5: Південна Україна в кінці XVIII – першій половині XIX ст.	10	2	2			6	8					8
Разом за змістовим модулем 1	46	10	6			30	44					40
Змістовий модуль 2. Південь України у другій половині XIX – на початку XXI ст.												
Тема 6: Південна Україна у другій половині XIX ст.	10	2	2			6	10		2			8
Тема 7: Південна Україна на початку XX ст.	8	2				6	8					8
Тема 8: Південна Україна в 1914 – 1939 рр.	8	2				6	10	2				8
Тема 9: Південноукраїнські землі у 1939 – 1991 рр.	8	2				6	8					8
Тема 10. Південь України в роки Незалежності.	10	2	2			6	10	2				8
Разом за змістовим модулем 2	44	10	4			30	46					40
Усього годин	90	20	10			60	90	6	4			80

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (очна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Південна Україна за доби Середньовіччя. 1. Чорноморські походи київських князів IX – XI ст. Уличі та Тиверці. 2. Кочові племена Північного Причорномор'я: печеніги, торки, половці. 4. Землі Південної України у складі Золотої орди. 5. Італійська колонізація Північного Причорномор'я у XIII – XV ст. Князівство Феодоро. 7. Русько-литовська держава на берегах Чорного моря. Кочубів (Одеса) у XV ст. 8. Створення Кримського ханства. Гаджи І Гірай.	2	
2	Південна Україна за часів Козацької доби. 1. Вхідження Північного Причорномор'я під владу Османської імперії. 2. Кримське ханство під зверхністю Османської імперії в кінці XV – XVII ст.	2	2

	<p>4. Походи відомих козацьких ватажків XVI – першій половині XVIII ст. в причорноморські землі.</p> <p>5. Спроби українсько-татарських союзів за часів гетьманів М. Дорошенка та Б. Хмельницького.</p> <p>7. «Ханська Україна» в кінці XVII – XVIII ст.</p> <p>8. Запорозька Січ у XVIII ст. П. Калнишевський.</p> <p>9. Кримське ханство у XVIII ст. та його ліквідація.</p> <p>10. Задунайська Січ.</p>		
3	<p>Південна Україна в кінці XVIII – першій половині XIX ст.</p> <p>1. Російсько-турецькі війни 1768 – 1774 рр., 1787 – 1791 рр., 1806 – 1812 рр. та приєднання Південної України під владу Російської імперії.</p> <p>2. Економічний розвиток краю в першій половині XIX ст.</p> <p>3. Економічний розвиток Одеси в першій половині XIX ст. Зв'язок Одеси з європейською та світовою економікою.</p> <p>4. Керівники Південної України першої половини XIX ст.: А.Е. Рішельє, О. Ланжерон, М. Воронцов.</p> <p>5. Події Східної (Кримської) війни 1853 – 1856 рр. на півдні України.</p>	2	
4	<p>Південна Україна у другій половині XIX – на початку XX ст.</p> <p>1. Соціально-економічні зрушення на півдні України в другій половині XIX ст.</p> <p>2. Запровадження місцевого самоврядування на півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст.</p> <p>3. Соціально-економічні та національні рухи на землях Південної України в другій половині XIX ст. Український національний рух. Кримськотатарське національне відродження.</p> <p>4. Розвиток науки та культури на Півдні України в другій половині XIX ст. Заснування та розвиток Одеського (Новоросійського) університету.</p>	2	2
5	<p>Південь України в роки Незалежності.</p> <p>1. Соціально-економічне становище. Зміни в економічній структурі краю. Торговельні зв'язки Незалежної України з країнами світу через південні порти.</p> <p>2. Культурний розвиток краю. Національне відродження. Західний та московський культурні впливи. Національно-культурні товариства в краї й зокрема в Одесі.</p> <p>3. Політичне життя. Діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування. Організація сепаратистських рухів в Криму у 1990-х рр. й у 2000-х – 2010-х рр. по всьому краю.</p> <p>4. Південь України в умовах російської військової агресії. Анексія Криму та його доля під окупацією. Вторгнення 2022 р. Доля Херсонської та Запорізької областей.</p>	2	
	Всього	10	4

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені.

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

Самостійна робота передбачає вивчення студентами рекомендованої та додаткової літератури, ознайомлення з джерелами для підготовки до семінарських занять та/або лекцій та підготовки доповіді з презентацією, як *індивідуальної самостійної роботи* що має бути захищена на семінарському занятті або спеціально відведених годинах консультацій.

№ з/п	Назва теми / види завдань	Кількість годин на д/ф	Кількість годин на з/ф
<i>Змістовий модуль 1. Південноукраїнські землі від часів Кам'яної доби до першої половини XIX ст.</i>			
1.	Тема 1. Південна Україна за часів первісного ладу та перших цивілізацій. [1], [2], [3], [4].	6	8
2.	Тема 2. Південна Україна за доби Київської держави та Руського королівства. [1], [2], [3], [4]	6	8
3.	Тема 3. Південь України у XIII – XV ст. [1], [2], [3], [4].	6	8
4.	Тема 4. Південна Україна за часів Козацької доби. [1], [2], [3], [4].	6	8
5.	Тема 5. Південна Україна в кінці XVIII – першій половині XIX ст. [1], [2], [3], [4].	6	8
<i>Змістовий модуль 2. Південь України у другій половині XIX – на початку XXI ст.</i>			
6.	Тема 6. Південна Україна у другій половині XIX – на початку XX ст. [1], [2], [3], [4]	6	8
7.	Тема 7: Південна Україна на початку XX ст. [1], [2], [3], [4]	6	8
8.	Тема 8. Південна Україна в 1914 – 1939 рр. [1], [2], [3], [4].	6	8
9.	Тема 9. Південноукраїнські землі у 1939 – 1991 рр. [1], [2], [3], [4].	6	8
10.	Тема 10. Південь України в роки Незалежності. [1], [2], [3], [4].	6	8
	Разом	60	80

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, ознайомлення з базовою літературою;
- [2] – ознайомлення з джерелами;
- [3] – ознайомлення зі спеціальною літературою;
- [4] – підготовка доповідей з презентацією.

Результати самостійної роботи оцінюються під час поточного і періодичного контролю на лекціях і семінарських заняттях.

Перелік орієнтовних тем доповідей

(індивідуальна самостійна робота)

1. Усатівська археологічна культура
2. Давньогрецькі міста-держави у гирлах Дніпра та Дністра: Ольвія, Тіра, Ніконій (про одне з міст-держав на вибір).
3. Давньогрецька колонізація Кримського півострова. Херсонес-Таврійський.
4. Боспорське царство.

5. Мітридат VI Євпатор та його Понтійська держава.
6. Князівство Феодоро.
7. Хан Хаджі-Герай I – засновник Кримського ханства.
8. Кошовий отаман І.Сірко (історичний портрет).
9. Й. Де-Рібас (історичний портрет).
10. Генерал-губернатор А.Е.Рішельє (історичний портрет).
11. Генерал-губернатор О.Ланжерон (історичний портрет).
12. Генерал-губернатор М.Воронцов (історичний портрет).
13. Німецька колонізація Південної України в кінці XVIII – першій половині XIX ст.
14. Болгарська та гагаузька колонізація південноукраїнських земель у XIX ст.
15. Одеський порт у XIX ст.
16. А. Міцкевич на півдні України.
17. Т. Шевченко та Одеса.
18. Художник І. Айвазовський.
19. Художник А. Куїнджі.
20. М. Твен про південноукраїнський край.
21. Український «Театр корифеїв» та Одеса.
22. Л. Українка та Одеса.
23. Є. Чикаленко (історичний портрет).
24. Похід П.Болбочана в Крим 1918 р.
25. Н. Махно (історичний портрет).
26. Н. Григор'єв (історичний портрет).
27. Одеська кінофабрика у 1920-1930-х рр.
28. О. Довженко в Одесі.
29. Художник М. Жук.
30. Оборона Одеси 1941 р.
31. Оборона Севастополя 1941 – 1942 рр.
32. Голокост в Трансністрії.
33. С. Караванський (історичний портрет).
34. Події російського вторгнення 2022 р. на півдні України.
35. Біографія одного зі вчених Одеського національного університету імені І.І. Мечникова другої половини XIX – XX ст. (за вибором студента).

9. Методи навчання

Словесні: лекції, пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: мультимедійні презентації.

Практичні: робота з документальними джерелами, виконання індивідуальних завдань.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

1. Поточний контроль:
  - усне опитування на практичних заняттях;
2. Періодичний контроль:
  - оцінювання доповіді з презентацією за наданою темою в кінці кожного змістового модуля.
  - тестування після завершення вивчення навчального матеріалу по темах змістових модулів. Контрольні роботи (тестування) містять для денної форми 15 тестових і для заочної форми 30 завдань з однією правильною відповіддю. За кожен правильну відповідь на одне тестове завдання здобувач отримує 1 бал.
3. Підсумковий контроль:
  - Загальна підсумкова оцінка визначається як сума балів за результатами поточного і періодичного контролю.

– залік проходить в усній формі, якщо в результаті поточного та періодичного контролю не набрано мінімальної для зарахування кількості балів – 60 балів і, якщо є бажання підвищити кількість набраних балів складаються питання для підсумкового контролю.

Критерії оцінювання доповіді з презентацією

Доповідь має бути виголошена на семінарському занятті або на консультації. Кожен здобувач має підготувати одну доповідь з презентацією.

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Здобувач присутній на практичному занятті, відповідає повне на одне з питань плану практичного заняття; активно доповнює відповіді інших здобувачів інформацією по різним питанням плану; відповідає на питання по темі поставлені викладачем.
3-4	Здобувач освіти присутній на практичному занятті, відповідає повне на одне з питань плану практичного заняття; не доповнює відповіді інших здобувачів інформацією по іншим питанням плану; відповідає на питання по темі поставлені викладачем.
1-2	Здобувач освіти присутній на практичному занятті, не відповідає повне на одне з питань плану практичного заняття, але активно доповнює відповіді інших здобувачів інформацією по всім питанням плану; відповідає не на всі на питання по темі поставлені викладачем.
0	Здобувач відсутній на практичному занятті або присутній на практичному занятті і не відповідає на жодне з питань плану практичного заняття; не доповнює відповіді інших здобувачів; не відповідає на питання по темі поставлені викладачем.

Критерії оцінювання самостійної роботи доповіді з презентацією, що має бути захищена на лекційному занятті або спеціально відведених годинах консультацій.

Вид самостійної роботи	Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії оцінювання результатів виконання завдань для самостійної роботи
Розробка та захист доповіді-презентації	Зараховано (Відмінно)	28-30	Доповідь з презентацією виконана самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам: 13-15 слайдів з ілюстраціями та текстом; раціонально використані можливості комп'ютерної анімації; інформація в презентації з використанням джерел; наявні висновки, що пов'язані із текстом; при захисті здобувач орієнтується в темі та вивченій літературі; відповідає на два поставлених викладачем питання за темою доповіді.
	Зараховано (Добре)	20-27	Доповідь з презентацією виконана самостійно, оформлення відповідає вимогам: 10-12 слайдів з ілюстраціями та текстом; раціонально використані можливості комп'ютерної анімації; інформація у презентації з використанням джерел; наявні висновки не точно відповідають тексту роботи; при захисті доповіді здобувач орієнтується в темі та вивченій літературі; відповідає на одне з двох поставлених викладачем питання за темою доповіді.

Зараховано (Задовільно)	10-19	доповідь з презентацією виконана самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями: 6-9 слайдів з ілюстраціями та текстом; нераціонально використані можливості комп'ютерної анімації; інформація у презентації подана без джерел; наявні висновки не точно відповідають тексту роботи; при захисті доповіді здобувач слабо орієнтується в темі та вивченій літературі; не відповідає на жодне з двох поставлених викладачем питання по темі доповіді.
Не зараховано (Незадовільно з можливістю повторного складання)	1-9	доповідь з презентацією виконана самостійно, має 2-5 слайдів з ілюстраціями та текстом; не використані можливості комп'ютерної анімації, наявні порушення в розміщенні інформації на слайдах; інформація у презентації подана без джерел; відсутні висновки; при захисті доповіді здобувач не орієнтується в темі і не відповідає на жодне з двох поставлених викладачем питання за темою доповіді.
Не зараховано	0	Завдання не виконано. Не зараховуються доповідь з презентацією, яка виконана не самостійно або запозичена з мережі Інтернет.

11. Питання для підсумкового контролю

Змістовий модуль 1. Південноукраїнські землі від часів Кам'яної доби до першої половини XIX ст.

1. Кам'яна доба на південноукраїнських землях.
2. Кочові племена Північного Причорномор'я: кіммерійці скіфи, сармати.
3. Давньогрецькі міста держави Північного Причорномор'я. Боспорське царство.
4. Скіфська та давньогрецька культура Північного Причорномор'я.
5. Кочові племена Північного Причорномор'я: печеніги, торки, половці.
6. Чорноморські походи князів давньої Русі.
7. Крим за часів Середньовіччя. Князівство Феодоро.
8. Землі Південної України у складі Золотої орди.
9. Італійська колонізація Північного Причорномор'я у XIII – XV ст.
10. Русько-литовська держава на берегах Чорного моря. Кочубів (Одеса) у XV ст.
11. Виникнення Кримського ханства.
12. Кримське ханство під зверхністю Османської імперії в кінці XV – XVII ст.
13. Виникнення українського козацтва та Запорозької Січі.
14. Походи відомих козацьких ватажків XVI – першій половині XVIII ст. в причорноморські землі
15. Українсько-татарські та українсько-османські союзи за часів гетьманів М. Дорошенка, Б. Хмельницького, П.Дорошенка, Ю.Хмельницького.
16. Кошовий отаман Запорозької січі І.Сірко
17. «Ханська Україна» в кінці XVII – XVIII ст.
18. Запорозька Січ у XVIII ст.
19. Останній кошовий Запорозької Січі П. Калнишевський.
20. Кримське ханство у XVIII ст. та його ліквідація.
21. Чорноморське козацьке військо в кінці XVIII ст.
22. Кошові отамани чорноморського козацького війська С.Білий, З.Хепіга, А.Головатий.
23. Хаджибей (Одеса) у 1760-х – 1780-х рр.
24. Російсько-турецькі війни другої половини XVIII ст. та їх наслідки для України.
25. Південноукраїнські землі під російським пануванням в кінці XVIII ст. Г.Потьомкін, П.Зубов.

26. Штурм Хаджибея (Одеси) 1789 р. Хаджибей-Одеса під російським пануванням в кінці XVIII ст.
27. Економічний розвиток краю в першій половині XIX ст.
28. Іноземна колонізація південноукраїнських земель в кінці XVIII – першій половині XIX ст.
29. Економічний розвиток Одеси в першій половині XIX ст. Одеське порто-франко 1819 – 1859 рр.
30. Події Східної (Кримської) війни 1853 – 1856 рр. на півдні України.
31. Культурний розвиток Одеси в першій половині XIX ст.

Змістовий модуль 2. Південь України у другій половині XIX – на початку XXI ст.

32. Соціально-економічні зрушення на півдні України в другій половині XIX ст.
33. Поширення залізничного та пароплавного сполучення. Зміни благоустрою міст краю.
34. Соціально-економічні та національні рухи у землях Південної України в другій половині XIX ст.
35. Розвиток науки та культури на півдні України в другій половині XIX ст.
36. Заснування та розвиток Одеського (Новоросійського) університету в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.
37. Архітектура півдня України XIX ст.
38. Події революції 1905 – 1907 рр. на півдні України.
39. Одеська громада другої половини XIX – початку XX ст. та Одеська «Просвіта» 1905 – 1909 рр.
40. Вплив подій Української національної революції на південноукраїнські землі. УНР та Український південь.
41. Південноукраїнські землі за часів гетьманату П.Скоропадського.
42. Кримськотатарське державне відродження за часів Української національної революції.
43. Отаманщина на півдні України доби визвольних змагань.
44. Воєнні дії між військами П.Врангеля та більшовицько-махновськими військами 1919 – 1920 рр. та їхні наслідки.
45. Край у 1920-х рр. Розвиток української та кримськотатарської культур за часів «коренізації».
46. І. Гаспринський – провідник національного відродження кримськотатарського народу.
47. Розвиток кінематографу в Одесі у XX ст.
48. Індустріалізація, колективізація та Голодомор 1932 – 1933 рр.
49. Репресії 1920-х-1930-х рр.
50. Події Другої світової війни: воєнні дії 1941 – 1942 рр. (оборона Одеси та Севастополя та ін.)
51. Німецький та румунський окупаційні режими у південноукраїнських землях. Рух опору.
52. Воєнні дії 1944 р. на півдні України.
53. Депортація кримськотатарського, німецького та грецького населення краю 1944 р. та її наслідки.
54. Голодомор 1946 – 1947 рр. в південноукраїнських землях.
55. Край у повоєнні часи. Репресії. Голодомор 1946 – 1947 рр.
56. Економічний розвиток краю за часів хрущовської «Відлиги». Шістдесятництво
57. Брежнєвський «Застій» та дисидентський рух на півдні України.
58. Становище кримськотатарського народу у 1980-х – 2010-х рр.
59. Південь України за горбачовської «Перебудови». Соціально-економічні зрушення. Піднесення громадсько-політичного та національного рухів.
60. Економічний розвиток півдня України за часів Незалежності. Відродження зернового експорту.
61. Політичне та культурне життя півдня України за часів Незалежності.
62. Зміни становища півдня України після початку збройної російської агресії 2014 р.

12. Розподіл балів, які отримують студенти**Денна форма**

Поточний та періодичний контроль					Сума
Зміст. модуль 1			Зміст. модуль 2		
T1	T2	T3	T4	T5	100
5	5	5	5	5	25
Індивідуальна самостійна робота (доповідь з презентацією) = 30 балів			Індивідуальна самостійна робота (доповідь з презентацією) = 30 балів		60
Контрольна робота за змістовим модулем 1-2 =15					15

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Бали за одне заняття	Кількість занять	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			
Поточний контроль на практичних заняттях	5	3	0 – 15
Доповідь з презентацією за змістовим модулем 1			0 – 30
Усього за змістовим модулем 1			0 – 45
Змістовий модуль 2			
Поточний контроль на практичних заняттях	5	2	0 – 10
Доповідь з презентацією за змістовим модулем 2			0 – 30
Усього за змістовим модулем 2			0 – 40
Контрольна робота за змістовим модулем 1-2			0 – 15
Підсумкова сума балів (залік)			0 – 100 60 – зараховано

Заочна форма

Поточний та періодичний контроль					Сума
Зміст. модуль 1			Зміст. модуль 2		
T1	T2	T3	T4	T5	100
	5		5		10
Індивідуальна самостійна робота (доповідь з презентацією) = 30 балів			Індивідуальна самостійна робота (доповідь з презентацією) = 30 балів		60
Контрольна робота за змістовим модулем 1-2 =15					30

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Бали за одне заняття	Кількість занять	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			
Поточний контроль на практичних заняттях	5	1	0 – 5
Доповідь з презентацією за змістовим модулем 1			0 – 30
Усього за змістовим модулем 1			0 – 35
Змістовий модуль 2			
Поточний контроль на практичних заняттях	5	1	0 – 5
Доповідь з презентацією за змістовим модулем 2			0 – 30
Усього за змістовим модулем 2			0 – 35
Контрольна робота за змістовим модулем 1-2			0 – 30

Підсумкова сума балів (залік)			0 – 100 60 – зараховано
----------------------------------	--	--	----------------------------

**Шкала оцінювання: національна та ECTS
(денне та заочне відділення)**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Південь України в загально-державній та загально-світовій історії та культурі». Одеса: ОНУ, 2023. 17 с.
2. Силабус навчальної дисципліни.
3. Мультимедійні презентації.
4. Гончарук Т.Г. Історія Одеси пізнього середньовіччя та нового часу: метод. вказівки до виборного (спеціального) курсу для здобувачів другого (магістер.) рівня освіти, спец. 032 – Історія та археологія. Одеса, 2019. 25 с. 1,5 д.а.
5. Історія України та української культури. Методичні рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня для студентів факультету романо-германської філології/ Упорядники: Вінцовський Т. С., Гончарук Т. Г., Полторак В. М., Юраш Є. О. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2024. 28 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Історія Криму та кримськотатарського народу. Навчальний посібник. / Бекірова Г., Іванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б. Київ: «Кримська родина»; «Майстер Книг», 2020. 200 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Bekirova_Hulnara/Istoriia_Krymu_ta_krymskotatarskohoho_narodu.pdf/
2. Історія Одеси/ гол. редкол. В.Н. Станко Одеса: Друк, 2002. 560 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0001824>
3. Красножон А.В. Фортеці та міста Північно-Західного Причорномор'я (XV-XVIII ст.) / за ред. А. В. Федорука. Одеса: Чорномор'я, 2018. 312 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Krasnozhon_Andrii/Fortetsi_ta_mista_Pivnichno-Zakhidnoho_Prychornomoria_XV-XVIII_st/
4. Крисаченко В. Історія Криму. Кримське ханство : навч. посіб. Київ: Твім інтер, 2000. 300 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009290>
5. Савченко В. А., Гончарук Т. Г. Повсякденне життя Одеси на зламі епох. Одеса Ланжерона – Воронцова (1819–1839). Харків: Фоліо, 2022. 399 с.

Додаткова

1. Бачинська О. А., Вегерчук С. М., Самойлов Ф. О. Історія Одеси й Одещини (кінець XVIII ст. – 1914 р.): історико-краєзнавчий нарис. Одеса : Астропринт, 2012. 504 с.
2. Бекірова Г. Півстоліття опору: кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки). Нарис політичної історії. Київ: Критика, 2017. 231 с.
3. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. "Братня" навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. Київ, 2016. 248 с.
4. Гончарук Т.Г. Одеське порто-франко: Історія. 1819 – 1859 рр. Одеса: Астропринт, 2005. 312 с.
5. Одеса козацька. Наукові нариси. Одеса: Фенікс, 2008. 240 с.
6. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Історія та сучасність (1865-2015) / ОНУ ім. І.І. Мечникова ; гол. ред.: І. М. Коваль ; вступ. слово: І. М. Коваль, В. М. Хмарський . – Одеса : Одеський нац. ун-т, 2015 . 963 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/29174>
7. Чорноморська хвиля української революції: провідники національного руху Одеси у 1917 – 1920 рр. Одеса: ТЕС, 2011. 586 с.

15. Електронні інформаційні ресурси:

- Електронні ресурси Інституту історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua/>
- Електронні ресурси Наукової бібліотеки ОНУ імені І.І. Мечникова. URL: lib.onu.edu.ua
- Електронні ресурси Наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського. URL: nbuv.gov.ua.
- Краєвед. Відкриваємо історію одеського краю URL: <https://kraeved.od.ua/>
- Кримська світлиця: головна сторінка. URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/>
- Музей історії Дніпра. Онлайн бібліотека. URL: <https://midnipro.museum/chytaty-pro-istoriiu-dnipra/>